

Türkiye’deki Suriyeli Gençlerin Sosyoekonomik Özelliklerinin Değerlendirilmesi**The Assessment of Socioeconomic Features of Syrian Youth in Turkey****Nergis DAMA***

ORCID ID: 0000-0002-8210-254X

Makale Geliş Tarihi / Received : 04.08.2019
Makale Kabul Tarihi / Accepted : 26.12.2019

Araştırma Makalesi
Research Article

Öz

2012 yılından sonra niceliksel olarak yoğun bir göç hareketiyle karşılaşan Türkiye’de, Suriyeli nüfus 4 milyon sınırına yaklaşmıştır. Kısa dönemli barınma şeklinde kurgulanan Suriyeli nüfusun göç deneyimi, Suriyelilerin Türkiye’de kalıcı bir yaşam kurma sürecine doğru yön değiştirmiştir. Barınma, sağlık, eğitim gibi temel refah hizmetleri makro düzeyde sunulurken, Suriyeli nüfusun cinsiyet, yaş, eğitim, mesleki beceri, vb. özellikleri dikkate alınarak uyum politikaları uygulanmaya başlanmıştır. Temel eğitim çağındaki çocukların okullaşması, çocuk ve kadınların sağlık hizmetlerinden faydalanması, dil eğitimi gibi programlara, dar kapsamlı hedeflemeyle çocuk ve kadınlar dâhil edilmiştir. Göç alan ülkeler için ekonomik üretim sürecinde en aktif yaş grubu olan, evlilik, doğurganlık hızı, doğum oranı, gibi göstergeleriyle sosyal yapıyı doğrudan etkileyen, sosyal dışlanma durumunda ise güvenlik riski oluşturan 15-29 yaş aralığındaki göçmen gençlere yönelik politikalar ise oldukça önemlidir. Bu çalışmada, 2018 yılı Mayıs ayındaki verilere göre, Türkiye’de 15-29 yaş aralığındaki Suriyeli gençlerin, yaş, eğitim, medeni durum ve yaşadıkları şehir olmak üzere 4 tema başlığında, tanımlayıcı istatistiklerle mevcut durumu ortaya konulmuştur. Çalışmanın amacı, Türkiye’deki Suriyeli gençlerin sosyoekonomik özelliklerinin analiz edilerek, uygulanacak uyum politikalarına yardımcı olmaktır.

Anahtar Sözcükler: Suriyeli Gençler, Sosyoekonomik Özellikler, Uyum Süreci

Abstract

After 2012, Turkey has come across intensive migration flow, Syrian population has reached to 4 million people. It was believed that Syrian people might have stayed for short time, they have been prone to lead a permanently life. As basic welfare services such as accommodation, health, education has been offered at the macro level, the cohesion policy has been implemented considering their features which are gender, age, education, occupational ability. By using narrow-scoped targeting, women and children are included with the schooling, achieving health services, language training implementation. Nevertheless, the social policies for youth which are between 15-29 age group are very substantial given that they are active group for the economy production process and their indicator such as marriage, birth rate, fertility rate has effect on social structure directly. Providing that social exclusion occurs, they might be safety hazard for countries and societies. In this study, according to data which were obtained in May, 2018, age, education, marital status and home city of Syrian youth who are in the 15-29 age group and living in Turkey has been set forth by using descriptive statistics. The aim of this study to analyze the socioeconomic features of Syrian youth in Turkey. According to the features, the cohesion policies has been suggested.

Keywords: Syrian Youth, Socioeconomic Features, Adaptation Process

*Dr. Öğretim Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, İktisat Bölümü, ndama@ybu.edu.tr

E-ISSN: 2651-4036 / © 2017-2019 Journal of Management and Labour. This is an open access article.

Önerilen Atıf Biçimi / Recommended Citation: Dama, N. (2019). Türkiye’deki Suriyeli Gençlerin Sosyoekonomik Özelliklerinin Değerlendirilmesi. *Yönetim ve Çalışma Dergisi*. 3(2), 199-215.

Giriş

Ekonomik yaşama katılımda, ekonomik değer üretmede ve sosyal refahın artmasında en aktif yaş grubu olarak 15-29 yaş aralığı kabul edilmektedir. Bu yaş grubuna yönelik verilen sağlık, eğitim, istihdam ve sosyal koruma hizmetleri, ülkelerin ekonomik durumunu güçlendirirken toplumsal huzuru sağlama işlevini yerine getirmektedir. Gençlerin hiçbir eğitim ve istihdam sürecine katılmaksızın, ekonomik değer üretmeksizin tüketici olarak toplumda yer almaları aktif bir grubun âtıl kalmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla, gençlerin ekonomik ve sosyal yaşamda yer almaları, ülkelerin öncelikli gündem maddelerinden birisidir. Yaş grubuna göre sınıflandırma yapılarak oluşturulan genç kategorisi, eğitim, beceri, gelir, yetenek, medeni durum, vb. sosyoekonomik özelliklerine göre alt kategorilere ayrılmaktadır. Gençlerin farklı ülke vatandaşlıkları ve doğdukları / yaşadıkları ülkeden göç etmeleri ise, genç göçmen grubunu oluşturmaktadır.

Yabancı bir ülkede bulunan bireyler için, ülkeye geliş amaçlarına göre farklı statüler tanımlanmıştır. Bu statülerden olan mülteci, şartlı mülteci ve göçmen tanımları,¹ birbirinden farklı olmalarına rağmen birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Bireyin yaşam tehlikesi varsa ve içinde bulunduğu ortam tehlike arz ediyorsa, diğer ülkelere sığınma talebinde bulunabilir ve “mülteci” olarak tanımlanır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) ve devlet tarafından koruma altına alınan bu bireyler, kendi ülkeleri tarafından korunmamakta, hatta tehdit edilmektedir. Türkiye, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’nin 1967 tarihli New York Protokolü’ne göre, yalnızca Avrupa ülkelerinden gelen ve şartları taşıyan kişilere mülteci statüsü vermektedir. 2012 yılında Suriye’den Türkiye’ye başlayan göç hareketinde ise, Suriyelilere mülteci statüsü verilememesinden dolayı 22 Ekim 2014 tarihinde Geçici Koruma Yönetmeliği oluşturulmuş ve Suriyelilerin hakları ve erişebilecekleri hizmetler belirlenmiştir. Bu yönetmelik, 30 Kasım 1994’te çıkarılan “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında” yönetmeliğin yetersiz kalmasından dolayı çıkarılmıştır (Yavuz ve Mızrak, 2016). Suriyelilerin Türkiye’de mülteci statüsünden faydalanamaması ve kalış sürelerinin belirsizliği, 1994’teki yönetmeliğin yürürlükten kaldırılarak yeni bir yönetmeliğin hazırlanmasının temel iki gerekçesidir.

Türkiye’de Suriyeliler özel bir statü tanımlanarak geçici koruma kapsamına alınmış, bu şekilde barınma, sağlık, eğitim, sosyal yardım, vb. refah hizmetlerinden faydalanmaları sağlanmıştır. Geniş kapsamlı hedefleme mekanizması kullanılarak Türkiye’ye giriş yapan Suriyelilerin tümü makro düzeyde korunmuş, sonraki süreçte ise çocukların eğitim ve kadınların sosyoekonomik açıdan desteklenmesi için dar kapsamlı hedefleme mekanizması kullanılmıştır. Gençlere

¹**Mülteci**, Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü, (YUKK-Madde 61),

Şartlı Mülteci, Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü ifade etmektedir.

yönelik sosyal politika uygulamaları ise daha sınırlı kalmıştır. Bu çalışmada, 15-29 yaş aralığındaki Suriyeli gençlerin mevcut sosyoekonomik özellikleri tanımlayıcı istatistik analizi ile ortaya konulmuştur. Bu şekilde, gerçekleştirilecek uyum politikalarında belirtilen özelliklerin dikkate alınması Suriyeli gençlerin Türkiye'nin ekonomik ve sosyal yaşamına uyumunu kolaylaştıracaktır.

1.Literatür

Göçmenlerin göç ettikleri ülkenin siyasi, ekonomik ve sosyal yapısına uyum politikalarındaki yaklaşım, ülkelerin göç anlayışını ortaya koymaktadır. Avrupa ülkelerinde göçmenlerin uzun süre işgücü olarak değerlendirilmesi ve ülkede kalıcı olmayacakları varsayımı, sosyal içermeden ziyade ekonomik katkıyı sağlayan uygulamaların önemszenmesine yol açmıştır. Göçmen çocukların eğitimi, sağlık hizmeti, istihdam edilmesi, sosyal yaşama uyum, vb. alanlar uzun süreli bir uygulama sürecini kapsamaktadır. Bu sürecin sonunda, göç alan ülkeler farklı ülkelerden gelen kişilerin vatandaşlık ve ülkede kalıcı şekilde yaşama talepleriyle karşılaşmaktadır. AB ülkelerinin göçmenlere işgücü olarak yaklaşımı, göçmenlerin beşeri sermayelerine yatırım yapılmasını ertelemiştir (Münz, 2008). Ancak göçmenlerin göç ettikleri ülkede yaşam kurmaları ve çocuk sahibi olmaları, göç politikalarına işgücünün yanı sıra farklı sosyal ve ekonomik boyutları da eklemiştir. İkinci ve üçüncü kuşak olarak adlandırılan, göç edilen ülkede doğmuş, ebeveynleri göçmen olan çocuk ve gençlerin ülkeye uyumu öncelikli gündem maddelerinden birisi haline gelmiştir. Buna rağmen işsizlik, yoksulluk ve suç oranlarındaki artışın başlıca sorumlusu göçmenler görülmektedir (Özgür, 2012).

2000'li yıllarda göçmenlere yönelik artan katı uygulamalar ve göçmen karşıtlığı, göçmenlerin ülke için sorun oluşturacağı kabulünün bir sonucudur. Gelişmiş ülkelerdeki göçmen politikasının nitelikli göçmen isteğine doğru değişmesi, göçmenlerin kalıcı olacağının fark edilmesi, kalıcılığın nitelik şartına bağlanmasının bir yansımasıdır. Bu politika değişiminde, ülke ekonomisine katkı sağlayacak en aktif demografik grup olan gençlere ayrı bir önem verilmektedir. Doğum hızının düştüğü, çocuk sayısının azaldığı Avrupa ülkelerinde işgücü için göçmenlere ihtiyaç duyulurken, 1950 sonrasındaki göç deneyiminden ötürü seçicilikle hareket edilmektedir. Nitelikli göçmen gençler için uygulanan göç kriterleri daha esnektir ve sosyoekonomik özellikleri güçlü olan kişilerin göç süreci diğer göçmenlere göre daha kolaydır (Gençler, 2005).

Göçmenlere yönelik uyum politikalarında hedef grup makro düzeyde tüm göçmenlerdir. Ancak, göçle birlikte ortaya çıkan sorunlardan en fazla etkilenen gençler, kadınlar ve çocuklar olduğu için, bu gruplar için mikro düzeyde uygulamalar yapılmaktadır. Göçmenlerin tümünü kapsayan geniş bir hedefleme mekanizmasından ziyade, dar kapsamlı hedefleme mekanizması ile kadın, genç, çocuk, vb. özel gruplar seçilmektedir. Bu şekilde, eğitim, dil, vb. ve meslek becerilerinin kazandırılması için programlar yürütülmektedir (Bingöl, 2006). Temel eğitimde göçmen çocukların yaşadıkları zorluklar, okula devamlılıklarını ve akademik başarılarını olumsuz etkilediği için, bu grup gençlik dönemlerine göçmen kimliğinin getirdiği sorunları birikimli bir şekilde taşımaktadır. Kuzey Kaliforniya'da 5 lisede yapılan bir araştırmada, sosyal destek programları, göçmen gençlerin okul başarısını ve okula devamlılığını arttırırken, öğretmenleri ile kurdukları ilişkinin de uyum sürecini kolaylaştırdığı bulunmuştur (Gibson ve Hidalgo, 2009). Bu durumun aksine, genç göçmenlerin göç ettikleri ülkenin ana dilini öğrenememeleri, dil eğitimi veren programların yetersizliği uyum sorununa yol açtığı gibi gençlerin merkezin dışına çıkmasına ve marjinalleşmesine de sebep olmaktadır (MacKay ve Tavares, 2005). Bu nedenle zorunlu göçe maruz kalan çocuk ve gençlerin eğitim sistemine dahil edilmesi, orta ve uzun vadede karşılaşılabilecek riskleri azaltacaktır. Yaşanan zorlu şartlardan dolayı çocukların korunmaya daha fazla muhtaç olmaları, bu kesimin eğitim alması için kapsamlı ve öncelikli uygulamaları ön plana çıkarmaktadır (Pigozzi, 1999).

Göçmen gençler uyum sürecinde birçok problemle karşılaştığı gibi, herhangi bir sosyal destek alınmadığı takdirde bu süreç zorlu ve uzun olmaktadır. Kanada'da yaşları 19 ve 32 aralığında

değişen 14 gençle yapılan bir araştırmada, göç edilen ülkedeki sosyoekonomik statünün düşük olması, ülkede geçerli olan hukuk kurallarını bilmiyor olmak, eğitimde yaşanan zorluklar, ayrımcılık ve kültürel kimlik, göçmen gençlerin uyumunu olumsuz etkileyen başlıca faktörler olarak bulunmuştur (Rossiter, Hatemi, Ripley ve Rossiter, 2015). Göç alan ülkeler seçicilik yaklaşımıyla göçmen profilini değiştirmeye çalışmasına rağmen, mevcut durumda ülkede yaşayan göçmenlerin yakın zamanda sorun olmaması için çaba gösterilmektedir. Çocukluk döneminde eğitim aracılığıyla uygulanan uyum politikalarının başarısı, göçmen çocuklarının gençliğe adım attıkları 15 yaş sonrasını şekillendirecektir. Türkiye’de, Suriyeliler konusuna en fazla öne çıkan konulardan birisi, bu çıkarsamayı destekleyecek şekilde çocukların eğitimi olmuştur. Bu bağlamda yapılan birçok araştırma bulunduğu gibi, ortak bulgular çocukların eğitim sürecinde en fazla dil sorunuyla karşılaştığı ve Türkçe yeterliliğinin sağlanmasıyla uyumun kolaylaşacağı bulgusudur (Büyükkiz ve Çangal, 2016; Doğan ve Ateş, 2018; Karaağaç ve Güvenç, 2019). Ancak, çocukluk döneminde uyum politikaları önemsenirken, 15-29 yaş aralığındaki göçmen gençler göz ardı edilmektedir. Üstelik göçmen gençlerin sorun ve tehlike oluşturduğu algısı, gelişmiş ülkelerde giderek güçlenmektedir (Yardım, 2017). Türkiye’de Suriyeli gençlere odaklanan çalışmalarda, istihdam, işgücü piyasasına etkisi ve evlilik ile yapılan aile birleşmeleri öne çıkmaktadır. İstanbul ilinde 15-24 yaş aralığındaki Suriyeli gençlerin çalışma hayatında karşılaştığı sorunları inceleyen bir araştırmada katılımcıların yüzde 73’ü Suriye’de iken ilköğretim ve lise kademesinde eğitim alırken, İstanbul’a geldiklerinde eğitime devam edenlerin oranı yalnızca yüzde 18’dir. Bu gençlerden yüzde 47’si çalışırken, büyük bir kısmı kayıt dışı istihdam edilmektedir (INGEV, 2018).

Eğitim, yaş, medeni durum, istihdam, bulundukları şehrin özellikleri ve ekonomik potansiyeli ile göçmen gençlerin mesleki beceri düzeyi, bu kesimin sorun olduğuna ya da oluşturacağına dair iddiaları güçlendirmek için ortaya konulmaktadır. Sosyoekonomik açıdan kırılgan olan ve fiziksel, psikolojik, kültürel engellerle mücadele etmek zorunda kalan uyum sürecindeki gençler, bu kabulde sosyal dışlanma çemberine daha kolay girmektedirler. Dolayısıyla, göçmen gençlerin sosyoekonomik özelliklerinin analizi, gelecek dönemde göç ettikleri ülke için risk taşıyacağı savı, göç politikası yaklaşımında daha sert kuralların getirilmesine yol açacaktır. Bu kuralların göç eğilimini ortadan kaldırmadığı gerçeği dikkate alınarak, göçmen gençlerin sosyoekonomik özelliklerinin değerlendirilmesi, göç edilen ülkenin eğitim, istihdam, öğrenim süreçlerine nasıl dahil olabilecekleri için oluşturulacak politikalara rehberlik etmelidir. Bunun için uygulanacak politikalardan birisi, göçmenlerin işgücü piyasasında kayıtlı bir şekilde yer almasıdır. Türkiye’de mevcut durum, göçmenlerin çalışma hayatını düzenlemede sorunlar yaşandığını, kalıcı bir çözüm olan işgücü piyasasına dahil etmekten ziyade insani yardımlarda çözüm geliştirildiğini göstermektedir (Çoban, 2018).

2012 yılından sonra niceliksel olarak yüksek bir göç nüfusuyla karşılaşan Türkiye’de, barınma, sağlık ve temel ihtiyaçları içeren hizmetler makro düzeyde verilirken, araştırmalarda öncelikli konu olarak eğitim ve çalışma perspektifi ele alınmıştır. Eğitimin, göçmen ya da sığınmacı diye nitelendirilen, kendi ülkelerinden başka bir ülkede yaşamak durumunda kalan çocuk ve gençlerin psikolojik durumlarında etkisi büyüktür (Ferris ve Winthrop, 2011). Eğitim sayesinde, göç edilen ülkede karşılan sorunlarla nasıl mücadele edeceğini öğrenen çocuklar için okul süreci hayata tutunmada önemli bir platform olurken, eğitim yalnızca çocuklar için değil aileler açısından da destek sağlayan bir program niteliğindedir (Nicolai, 2003). Türkiye’de ilk aşamada eğitim hizmetleri kamplarda başlamış, sonrasında ise Geçici Eğitim Merkezi (GEM) adı verilen kurumlarda devam ettirilmiştir. Göçmen çocuklara eğitim hizmetinin sunulması fiziksel, idari ve akademik kapasite ile mümkündür. İlk aşamada kamplarda eğitim verilmesi, kitlesel göçle karşılaşılmasının kaçınılmaz bir sonucudur. Barınma ihtiyacının kamplarda karşılandığı ve uzun süreli bir yerleşim olmayacağı kabulü, nüfus yoğunluğunun fazla olması ile birleşince, kamplarda eğitim verilmesi geçici bir çözüm olarak kullanılmaktadır. Göçmenlerin uzun dönemde ülkede kalması durumunda ise, eğitim sistemine entegre edilmesi için uygulamalar öne çıkmaktadır (Sinclair, 2007). Türkiye’deki Suriyelilerin eğitim süreci de

literatürü destekler şekilde ilerlemiştir. Öncelikli olarak barınma, gıda ve sağlık hizmeti ihtiyaçları karşılanmış, sonrasında ise geçici çözümle kamplarda ve Geçici Eğitim Merkezlerinde (GEM) eğitim hizmeti sunulmuştur. Ancak bu durum, eğitim hizmetinden faydalanan çocukları kamp ve kamp dışında olmak üzere farklılaşmasına yol açmıştır. 2016’da yapılan bir araştırmada, kamplarda bulunan 6-11 yaş aralığındaki çocukların yüzde 83’ü eğitim sürecine katılabilirken, kamp dışında olan çocukların yalnızca yüze 14’ünün bu hizmetten faydalandığı bulunmuştur (Yavuz ve Mızrak, 2016). İki grup arasındaki bu eşitsizliğin, kamp dışında yaşayan çocuk ve gençlerin eğitime erişimi için GEM’lerin kurulmasına, kalıcı bir çözüm için de sonrasında tüm öğrencilerin MEB bünyesindeki okullara alınması kararına neden olduğu söylenebilir.

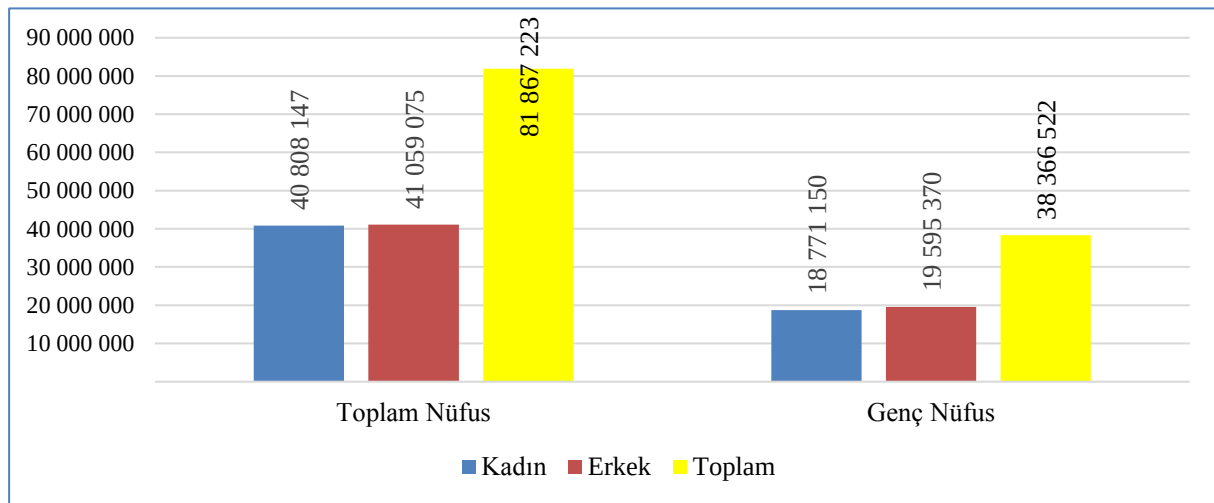
2.Yöntem

Bu çalışmada, ‘Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyeliler’ yerine Suriyeli gençler ifadesi kullanılmıştır. Türkiye ekonomisini ve sosyal yapısını doğrudan etkileyecek olan 15-29 yaş aralığındaki Suriyeliler, yaş, cinsiyet, eğitim, barınma ve medeni durum kategorilerinde dağılımı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün Mayıs 2018 tarihi verileri² dikkate alınarak incelenmiştir. Betimleyici analiz kullanılarak, Suriyeli gençlerin sosyoekonomik özelliklerinin mevcut durumu analiz edilmiştir. Betimleyici analiz, araştırmaya konu olan değişkenlere ait verilerin özetlenmesi işlemidir. Bir değişkenle ilgili veri setinin niceliksel olarak ve grafik yardımıyla özetlenmesi amacıyla kullanılan betimleyici analizde, tablo, grafik, merkezi eğilim ve değişkenlik ölçüleri kullanılmaktadır (Gülbüz ve Şahin, 2014). Çalışmanın amacı; ekonomik değer katma açısından en aktif yaş grubu olan 15-29 yaş aralığındaki Suriyelilerin sosyoekonomik özelliklerinin betimlenmesi olduğu için, istatistiksel yöntem olarak betimleyici analiz kullanılmıştır.

3.Türkiye’deki Suriyeli Gençlerin Sosyoekonomik Özellikleri

Ülkelerin ekonomik ve sosyal refahının artışında başlıca faktör olan genç nüfus oranı, Türkiye’nin avantajlı olduğu göstergelerden birisidir. TÜİK tarafından yapılan ve 2018-2080 yıllarındaki nüfus oranını tahmin eden projeksiyonlarda, 2018 yılında toplam nüfusun 81.867.223 olacağı, bu nüfusun 38.366.522’i 15-29 yaş aralığındaki bireylerin oluşacağı öngörülmektedir. Grafik 1’de 2018 yılı için toplam nüfus ve 15-29 yaş aralığındaki gençlerin cinsiyete göre sayıları gösterilmiştir.

Grafik 1. Türkiye’de Toplam Nüfus ve 15-29 Yaş Aralığındaki Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı, 2018

Kaynak: TÜİK Nüfus Projeksiyonları, 2018-2080.

² Toplam Suriyeli nüfus olarak Temmuz 2019 verileri kullanılırken, GGİM’den 15-29 yaş aralığındaki gençlerin verilerinin elde edildiği tarih Mayıs 2018’dir. Veriler arasındaki uyumsuzluk, toplam Suriyeli nüfus için en güncel verinin, raporda analiz edilen verilerin ise Mayıs 2018 tarihine ait olmasından kaynaklanmaktadır.

Nüfusunun yaklaşık yarısının 15-29 yaş kategorisinde olacağı Türkiye’de eğitim ve öğretim araçları kullanılarak, bu nüfusun ekonomik üretime aktif bir şekilde katılması planlanmaktadır. Genç nüfusun ekonomik büyüme ve kalkınma için avantaj olduğu kabul edilmektedir. Ancak genç nüfusun avantaj olarak değerlendirilmesi, bu nüfusun sistemli bir şekilde eğitime ve istihdama katılımının sağlanmasıyla gerçekleşmektedir. Aksi takdirde, genç nüfusun yüksekliği özellikle Türkiye gibi aile bağlarının güçlü olduğu ülkelerde bağımlılık oranını artırma riskini de beraberinde getirmektedir. En fazla tartışılan konulardan birisi olan eğitim ve istihdam süreçleri, genç nüfusun hangi parametrelerle yönetileceğinin, sosyal ve ekonomik yaşama hangi becerilerle kazandırılacağıdır. Genç nüfusun nitelikli eğitim ve ekonomik üretime değer kazandıracak becerilerle istihdama girişi, ekonomik kalkınma ve sosyal gelişmenin vazgeçilmez bir unsurudur. Dolayısıyla, Türkiye’deki genç nüfusun eğitim ve istihdamla ilgili kaygıları yalnızca bireysel ve aile düzeyinde değil, aynı zamanda ülkenin ekonomik durumunu da yakından ilgilendirmektedir.

Genç nüfusun nitelikli eğitimle edineceği kazanımlar ülke ekonomisi ve sosyal dinamikleri için avantaj sayılırken, eğitim, sağlık, vb. refah hizmetlerinden faydalanmada sorun yaşayan gençler ise ekonomik ve sosyal risk anlamına gelmektedir. Mevcut durumda nüfusunun yaklaşık yarısının 15-29 yaş aralığında olan Türkiye’de genç nüfusa, 2012 yılından sonra Suriyeliler de katılmasıyla birlikte, Türkiye’deki bu yaş aralığındaki genç nüfus yoğunluğu artmıştır. Göçmen gençlerin sosyal içermeye ile ekonomik ve sosyal yaşama katılmaması ise, diğer gençlere göre daha tehlikeli olarak değerlendirilmektedir. Bunun başlıca sebebi, göçmen karşıtlığı, refahın paylaşımına karşı gösterilen direnç ve gençlerin sosyal yardıma bağımlı olarak ülke ekonomisine yük olduğuna dair öne sürülen savlardır. 2000’li yıllarda göçmenlerin Türkiye’ye artan ilgisi dikkate alınarak, bu göçmenlerden genç grubunda yer alanlara yönelik eğitim, istihdam ve sosyal politikalar kurgulanmalıdır. Bu politikalara yol gösterecek olan ise, sosyoekonomik veri setleridir.

3.1.Yaş ve Cinsiyet

Toplam nüfusun yarısını 15-29 yaş aralığındaki genç nüfus oranının oluşturduğu Türkiye 2012 yılından sonra yoğun bir göçe maruz kalmıştır. Suriye’deki savaştan kaynaklanan ve 2012 yılında Suriye’den Türkiye’ye 14.237 Suriyelinin gelmesiyle başlayan göç, 7. yılında 3.630.575 Suriyelinin Türkiye’de bulunduğu kalıcı bir sürece dönüşmüştür.³ Suriye’ye dönme sürelerinin uzaması, Suriyelilere yönelik barınma ve sağlık hizmetlerinin dışında da hizmetlerin verilmesini zorunlu hale getirmiştir. 3.5 milyonu geçen Suriyelilerin büyük bir kısmı çocuk ve gençlerden oluşmaktadır. Dolayısıyla, çocukların ve gençlerin eğitim ve istihdama katılımı hem göçmenlerin yaşamlarını sürdürebilmeleri hem de Türkiye’nin ekonomik ve sosyal kodları açısından oldukça önemlidir. Türkiye’ye uyum sürecinin kolaylaşması, Suriyelilere verilen hizmetlerin beşeri sermaye yatırıma dönüşebilmesi bu grubun eğitim ve istihdam fırsatlarıyla doğru eşleştirilmesiyle mümkündür. Tablo 1’de gösterilen Suriyelilerin yaş kategorilerine göre dağılımları, çocuk ve genç nüfusun toplam Suriyeli nüfus içindeki yüksek payını ortaya koymaktadır.

³ Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713 (erişim tarihi: 12.07.2019).

Tablo 1. Türkiye’deki Suriyelilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş	Erkek	Kadın	Toplam	Toplam Suriyeli Nüfusa Oranı (%)
0-14	729.642	681.920	1.411.562	38
15-29	671.942	498.680	1.170.622	32
30-44	368.523	289.093	657.616	18
45-59	139.187	134.535	273.722	7,5
60-74	46.752	48.688	95.440	2,62
75-89	8.790	11.110	19.900	0,54
90 +	759	954	1.713	0,04
Toplam	1.965.595	1.664.980	3.630.575	

Kaynak: GİGM, 2019.

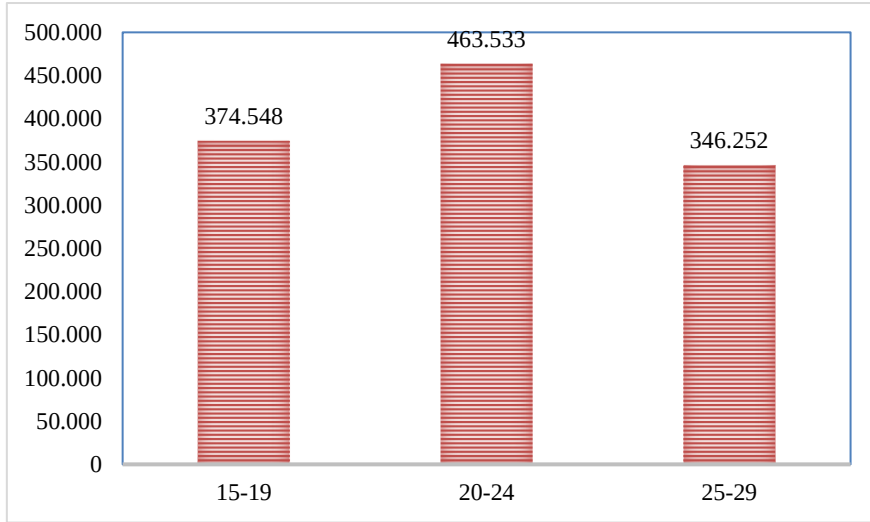
Yaş gruplarına göre dağılım incelendiğinde Türkiye’deki Suriyelilerin demografik dağılımının Türkiye’deki nüfusla benzer özellik taşıdığı görülmektedir. 15-29 yaş aralığındaki nüfus toplam Suriyeli nüfusun yüzde 32’sine karşılık gelmektedir. Sayısal olarak en büyük yaş grubuna karşılık gelen 0-14 yaş kategorisinden sonra, ikinci sırada 15-29 yaş aralığı bulunmaktadır. Bu kategoride 671.942 erkek ve 498.680 kadın olmak üzere toplam 1.170.622 Suriyeli vardır. 4 milyona yaklaşan nüfusuyla Türkiye’deki birçok şehrin nüfusunu geçen Suriyelilerin yaş dağılımında çocuk ve gençlerin ağırlıklı olması, göç ettikleri ülkeye uyum sağlayabilmeleri ve ülkede ekonomik değer üretebilmeleri için önemli bir fırsattır. Bunun için de sosyoekonomik özelliklerinin bilinerek yerleşim, eğitim ve istihdam süreçlerinin izlenmesi elzemdir.

15-29 yaş aralığındaki Suriyeli gençlerin sayısı ise Tablo 2’de gösterilmiştir. Buna göre, 21 yaşında olan 96.780 Suriyeli genç bu grupta ilk sırada yer almaktadır. En fazla gencin olduğu yaş aralığı 20-24 iken (463.533), bu yaş aralığını 374.548 Suriyeli genç ile 15-19 yaş aralığı takip etmektedir. 25-29 yaş aralığında ise 346.252 kişi bulunmaktadır (Grafik 2).

Tablo 2. 15-29 Yaş Aralığında Olan Suriyeli Gençlerin Yaşa Göre Dağılımı

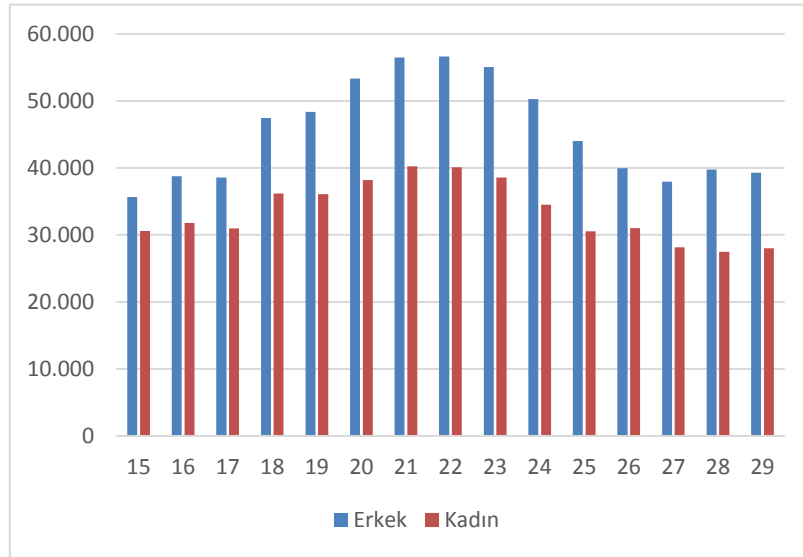
Kişi sayısı	
15	66.302
16	70.556
17	69.546
18	83.678
19	84.466
20	91.529
21	96.780
22	96.758
23	93.649
24	84.817
25	74.595
26	70.960
27	66.156
28	67.274
29	67.267
Toplam 15-29	1.184.333

Kaynak: GİGM, 2018.

Grafik 2. 15-19, 20-24, 25-29 Yaş Aralığına Göre Suriyeli Gençlerin Dağılımı

Kaynak: GİGM, 2018.

Suriyeli gençlerin cinsiyete göre dağılımlarında ise, 15-29 yaş aralığında 681.751 erkek ve 502.582 kadın bulunmaktadır. 40.266 kadının 21 yaşında olduğu sınıf en kalabalık yaş olurken, erkeklerde ise en yoğun olan yaş 22'dir (56.657 erkek). Yaşlara göre kadın ve erkek sayıları Grafik 3'de gösterilmiştir.

Grafik 3. Yaş ve Cinsiyete Göre Suriyeli Gençlerin Dağılımı

Kaynak: GİGM, 2018.

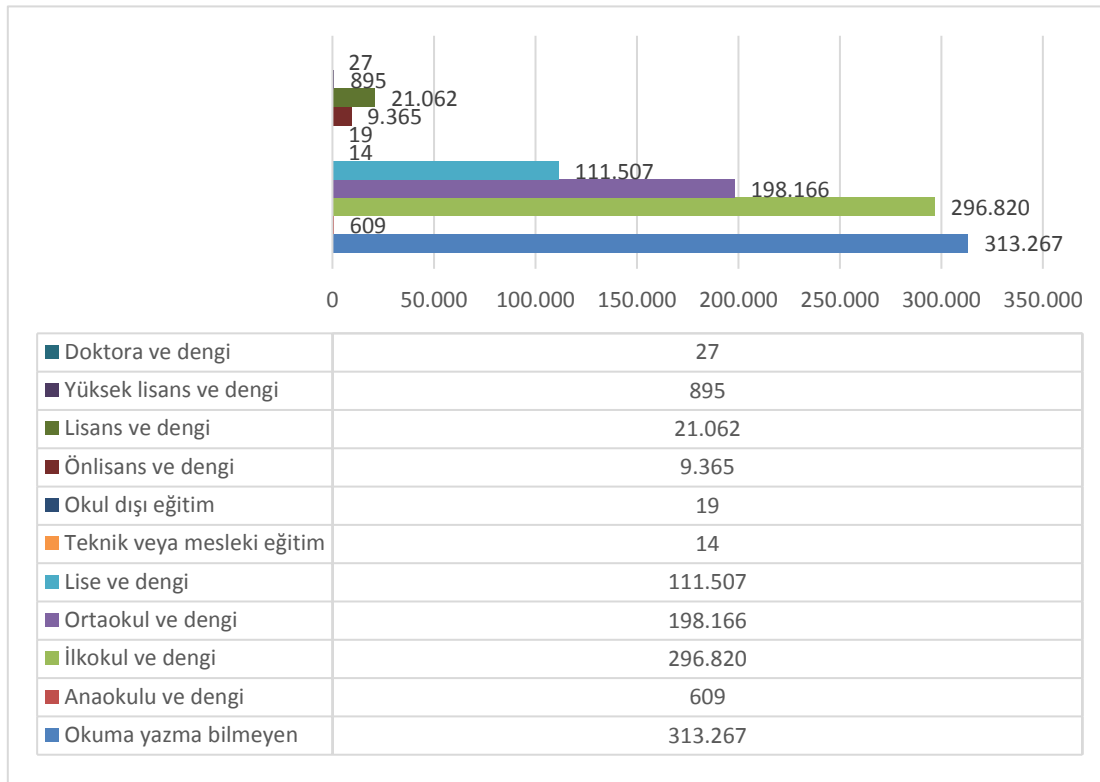
3.2.Eğitim

Eğitim sosyoekonomik özelliklerin güçlendirilmesinde en etkili araçtır. Göçmenler için eğitim, hem göç ettikleri ülkeye uyumları açısından hem de geleceğe daha iyi hazırlanmaları için diğer bireylere göre daha fazla önem taşımaktadır. Suriyeli çocukların ve gençlerin eğitimiyle ilgili, bu kesimin kırılgan olmasından dolayı eğitimle sosyal içermesinin sağlanmasına öncelik verilmesi, eğitim hizmetinde idari düzenlemeleri zorunlu kılmıştır. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 28. maddesine göre düzenlenen eğitim hizmetlerinde, ilk olarak MEB bünyesindeki okullarda ve Geçici Eğitim Merkezleri (GEM) olmak üzere 2 kurumsal yapıda eğitim vermeye başlanmıştır (Yavuz ve Mızrak, 2016). Geçici olarak bulunan bu çözüm,

Suriyelilerin kalış sürelerinin uzamasından dolayı yeterli olmamış, 2016 yılı itibariyle Geçici Eğitim Merkezleri'nin kademeli olarak kapatılması ve 3 yıl içinde tüm Suriyeli çocukların MEB okullarında eğitim alması kararı verilmiştir. Buna göre, 2018 yılı Eylül ayındaki verilere göre, 224 GEM'de 106.845, MEB bünyesinde ise 465.171 Suriyeli öğrenci temel eğitim hizmetinden faydalanmaktadır (MEB, 2018).

Eğitim faaliyetlerinde önemli bir aşama kaydedilmesine rağmen, mevcut durum bu alanda yapılacakların çok daha kapsamlı ve planlı olmasını ortaya koymaktadır. Çocuk ve gençlerin okula erişiminde başarılı bir süreç izlenmiş ve 2018 yılı itibariyle temel eğitim düzeyinde okullaşmış Suriyeli öğrencilerin oranı yüzde 61,25 olmuştur. Okul çağındaki tüm çocukların okullaşması hedefine rağmen, bu oran okul çağındaki Suriyeli öğrenci sayısı ve ilk kez bu denli yüksek bir göçmen grubuyla karşılaşan Türkiye için olumlu bir göstergedir. Ancak, bu alanda yapılacaklar için okullaşmanın sağlanması yeterli değildir. 15-29 yaş aralığındaki Suriyeli gençlerin eğitim durumları, bu gençlerin Türkiye'de eğitim ve istihdam sürecine katılmasında nasıl bir yol izleneceğine dair önemli bir veri oluşturmaktadır. Grafik 3'de Türkiye'de bulunan 15-29 yaş aralığındaki Suriyeli gençlerin eğitim seviyeleri gösterilmiştir. Buna göre, 313.267 Suriyeli genç okuma yazma dahi bilmemektedir. İlkokul ve dengi okul mezunu olanlar ise 296.820 ile ikinci sırada gelmektedir. Ortaokul ve lise mezunu olan Suriyeli gençlerin sayısı ise sırasıyla 198.166 ve 111.507'dir. Önlisans mezunu olan 9.365 Suriyeli genç bulunuyorken, lisans mezuniyetinde bu sayı 21.062'dir.

Grafik 3. 15-29 Yaş Aralığındaki Suriyeli Gençlerin Eğitim Seviyesi

Kaynak: GİGM, 2018.

Türkiye'deki Suriyeli gençlerin eğitim seviyesi genel olarak ilkök, ortaokul ve lise kademesinde yoğunlaşmıştır. Bu durum, ekonomik üretim sürecine girerken de doğrudan belirleyici olmaktadır. Hiç okuma yazma bilmeyen 313.267 Suriyeli gencin çalışabileceği iş imkânları oldukça sınırlıdır. Vasıfsız ya da herhangi bir eğitim gerektirmeyen işlerden başka tercihi olmayan bu kesim zorunlu olarak özellikle hizmet sektöründe kayıt dışı istihdama yönelmektedir. Yazılı-görsel-sosyal medyada Suriyelilere karşı olumsuz bir algı oluşturulması için Suriyelilerin çalıştırıldıkları ve işsizlik sorununu derinleştirdikleri işlenmektedir. Oysa ki, sorun Suriyelilerden değil, kayıt dışı istihdamı tercih eden işverenlerden kaynaklanmaktadır.

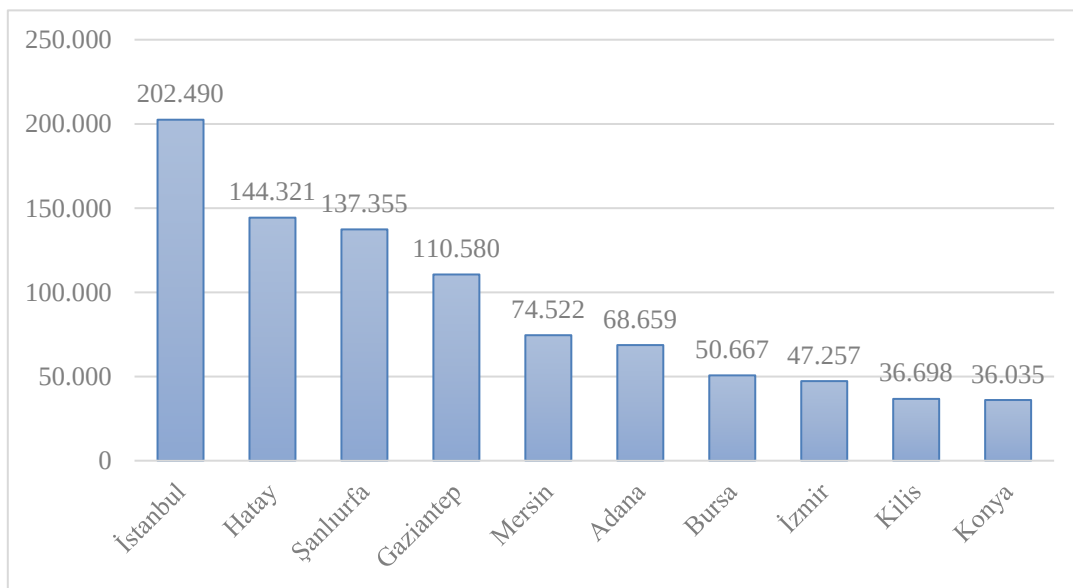
Suriyelilerin, özellikle genç nüfusun akademik veya mesleki eğitimle beceri ve yetkinlik kazandırılarak iş piyasasına girmesi, kayıt dışı istihdamı da azaltacaktır. Bunun için, Suriyeli gençlerin okullaşması kadar devamsızlığa ve okul terkine yol açan sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirilmelidir. Alanda yapılan araştırmalar, bu sorunların dil problemi, akran zorbalığı ve dışlanma gelmektedir (Altıntaş, 2018).

Diğer yandan, Suriyeli çocuk ve gençlerin eğitim sürecinde karşılaştığı sorunlar, okuldan ayrılmasına neden olmakta, süreç bu gençlerin çalışma hayatına erken yaşta girmesiyle sonuçlanmaktadır. Okullarda Suriyeli çocuklara ve gençlere karşı akranlarının gösterdiği olumsuz tavır, zaman zaman öğretmenler ve velilerin de mesafeli yaklaşımına ve Suriyeli öğrencilere tepki vermesine yol açmaktadır (Sirin ve Sirin, 2015). Böyle bir durumda okuldan ayrılan Suriyelilerin nitelik kazanmadan çalışma hayatına girişi ve dolayısıyla kayıt dışı istihdamın artışı kaçınılmaz olacaktır. Ayrıca, sosyal içermeye önemli göstergeler olan sosyal ilişki kurabilmeleri için, okul etkili bir platformdur. Bu platformdan uzaklaşan çocuk ve gençlerin Türkiye'ye uyumu zorlaşacaktır. Nitekim, Ortadoğu ülkelerinden Türkiye'ye göç edenler, kültürel anlamda sorun yaşamaktadır (Buz, 2008). Eğitim, kültürel olarak farklılıkların birbiriyle etkileşimini sağlaması açısından etkin bir araç imkânı sunmaktadır.

3.3.Yerleşim ve Barınma

Türkiye'de 15-29 yaş aralığındaki Suriyeli gençlerin nüfus yoğunluğuna göre yaşadıkları ilk 10 il Grafik 4'de gösterilmiştir. 202.490 Suriyeli gencin yaşadığı İstanbul ilk sırada yer alırken, bu ili sırasıyla Hatay, Şanlıurfa, Gaziantep ve Mersin takip etmektedir. Türkiye'nin 15 milyon 29 bin 231 kişi nüfusuyla en kalabalık şehri olan İstanbul, aynı zamanda Suriyeli gençlerin de ilk tercihidir. Bu durum, İstanbul'un sahip olduğu sosyal ve ekonomik şartlarla doğrudan ilgilidir. İstihdam alanının genişliği, barınma ihtiyacının karşılanması, metropol şehirlerde göçmenlerin küçük yerleşim alanlarına göre daha rahat hareket etmesi, şehir hayatının bireysel yaşamı kolaylaştırması, vb. özellikler göçmen gençlerin büyük şehirlerde yoğunlaşmasına sebep olmaktadır. Diğer yandan, Suriye'ye sınır komşusu olması, sosyal ve kültürel özelliklerin benzerliği, akraba, hısım, tanıdık ilişki ağının güçlü olması sebepleri, Hatay ve Şanlıurfa illerini Suriyeli gençler için cazip kılmaktadır. Aynı şekilde Gaziantep hem büyükşehir olmasından dolayı sahip olduğu avantajlar hem de şehirde Arapça bilen nüfusun olması açısından önemli bir yerleşim tercihidir.

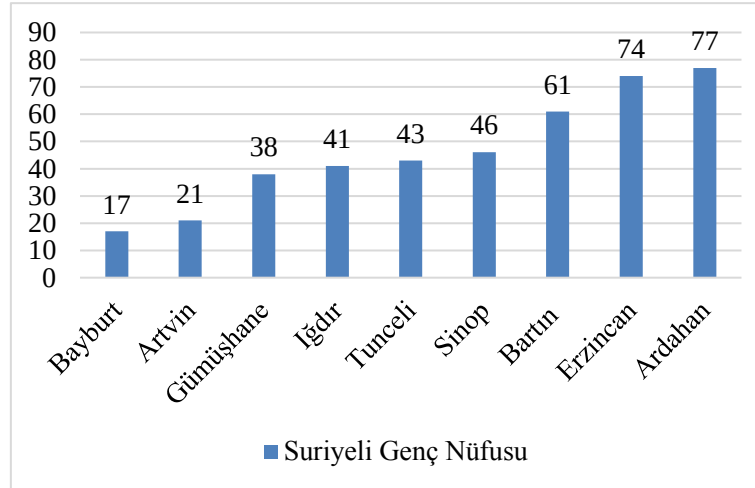
Grafik 4. Suriyeli Gençlerin Yaşadıkları İllere Göre Dağılımı (İlk 10 İl)

Kaynak: GİGM, 2018.

Suriyeli gençlerin en yoğun olarak yaşadıkları ilk 10 ilin yönetiminde olan belediyeler incelendiğinde, Kilis dışındaki tüm şehirlerin büyükşehir belediyesi olduğu görülmektedir. Bu durum, Suriyeli gençlerin büyükşehir olarak tanımlanan şehirlere, kentlerin sahip olduğu ekonomik ve sosyal olanaklardan dolayı yöneldiğine dair bir izlenim oluşturmaktadır. Buna rağmen, farklı şehirlerden gelen üniversite öğrencileriyle yapılan bir araştırmada, Adana'dan üniversiteye gelen katılımcıların yarısından fazlasının Suriyelilerle iletişim kurmaması, kültürel yakınlığın dahi uyum için yeterli olmadığını göstermektedir (Polat ve Kaya, 2017). Sayısal olarak en az bulundukları şehir ise 17 Suriyeli gencin yaşadığı Bayburt'tur. Grafik 5'de Türkiye'de Suriyeli gencin en az yaşadığı ilk 10 şehir gösterilmiştir. Bu şehirlerin ortak özelliği, sosyoekonomik gelişmişlik endeksinde düşük düzeydeki iller olmasıdır.

Grafik 5. Türkiye'de Suriyeli Gençlerinin En Az Bulunduğu Şehirlere Göre Dağılımı

Kaynak: GİGM, 2018.

Tablo 3'de Suriyeli gençlerin en fazla ve en az bulunduğu şehirlerin sosyoekonomik gelişmişlik endeksindeki⁴ yeri gösterilmiştir. Buna göre, Suriyeli gençlerin yaşadıkları şehir tercihinde Hatay, Şanlıurfa, Kilis ve Gaziantep illerinde olduğu gibi, sosyal ve kültürel yakınlığın yanı sıra, şehirlerin sahip olduğu sosyoekonomik avantajlar da önemli rol oynamaktadır. Bu durum, bazı şehirlerde Suriyelilerin sayısal olarak daha fazla olmasıyla birlikte bu şehirlerde ekonomik ve sosyal maliyetin de artmasına yol açmaktadır. Örneğin Kilis ilinde yerel halkın nüfusuyla Suriyeli nüfus yoğunluğunun birbirine oldukça yakın olması, şehirlerin çehresini değiştirmektedir. Oysa ki Kilis, sosyoekonomik gelişmişlik sıralamasında 81 il arasında 63. sırada yer alırken, -0.5733 SEGE endeks değeri ile 5. kademe gelişmiş iller sınıfındadır. SEGE endeksinin düşük olmasına rağmen, Suriyeli gençlerin yoğun olarak yaşadığı Kilis taşıyabileceği ekonomik ve sosyal maliyeti aşarak bu kesime ev sahipliği yapmaktadır. Bu durum, zaten kalkınma düzeyi bakımından geride olan Kilis'in yükünü arttırmaktadır. Dolayısıyla hem maliyet paylaşımı hem de diğer illerin ihtiyaç duyduğu işgücünün karşılanması için, Suriyeli gençlerin şehirlere dağılımı adil olmalı ve ihtiyaca göre yeniden belirlenmelidir. Yerel halkın Suriyelileri ekonomik bir yük olarak tanımladığı ve ülke finansmanının onlar için kullanılmasına yönelik tepki verdiği araştırmalarda yer almıştır (Ünal, 2014). İllerdeki Suriyelilerin şehirdeki iş piyasasına göre beklenti ve taleplerine göre çalışma hayatına entegre edilmesi, bu öteki algısını da ortadan kaldıracaktır.

⁴ Kalkınma Bakanlığı tarafından yapılan ve 2013 yılında yayınlanan "İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması" çalışmasında oluşturulan SEGE endeksi ve bu endekse göre illerin sıralaması kullanılmıştır.

Ayrıca, Suriyelilerin yerleştikleri illerde, ucuz işgücü olarak kullanılması Suriyelilere yönelik yerel halkın olumsuz algısına sebep olurken, aynı zamanda işgücü piyasasının yapısını da bozmaktadır. Kayıt dışı istihdam ve Suriyelilerin yasal olmadığı halde yerel işçilere göre çok daha düşük çalıştırılması, işsizlik oranını arttırmaktadır. Bu durum, Suriyelilere yönelik yerel halka dair olası bir tepkiye sebep olma riskini taşımaktadır (Özdemir, 2017). Aynı zamanda, mevcut durumda sosyoekonomik gelişme endeksi düşük olan illerin ekonomik yapısını daha da kırılgan hale getirebilir.

Tablo 3. Suriyeli Genç Nüfusunun En Yoğun ve En Az Olduğu Şehirlerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Endeksi (SEGE)

İl	Nüfus	SEGE – 2011 Sırası	SEGE – 2011 Endeks Değeri	Açıklama
İstanbul	202.490	1	4,5154	SEGE sıralamasında i) Demografik, ii) İstihdam, iii) Eğitim, iv) Sağlık, v) Rekabetçi ve Yenilikçi Kapasite, vi) Mali, vii) Erişilebilirlik, viii) Yaşam Kalitesi göstergeleri kullanılmıştır. Buna göre iller birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı kademe gelişmiş iller olarak sınıflandırılmıştır.
Hatay	144.321	46	-0,1302	
Şanlıurfa	137.355	73	-1,2801	
Gaziantep	110.580	30	0,2678	
Mersin	74.522	24	0,4636	
Adana	68.659	16	0,5666	
Bursa	50.667	6	1,3740	
İzmir	47.257	3	1,9715	
Kilis	36.698	63	-0,5733	
Konya	36.035	20	0,5308	
Ardahan	77	71	-1,1384	
Erzincan	74	45	-0,1056	
Bartın	61	48	-0,1976	
Sinop	46	51	-0,2479	
Tunceli	43	58	-0,3892	
Iğdır	41	69	-1,1184	
Gümüşhane	38	62	-0,4814	
Artvin	21	44	-0,1046	
Bayburt	17	64	-0,5946	

Kaynak: İllerin ve Bölgelerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması, Kalkınma Bakanlığı, 2013, Ankara.

Suriyeli gençlerin eğitimi ve istihdam edilebilmesi için sahip olduğu becerilerin, yaşadığı ille eşleştirilmesi, Suriyelilerin sayısı bakımından şehirler arasındaki dengesizliği azaltacaktır. Yalnızca belirli şehirlerin hem ekonomik hem de sosyal açıdan maliyeti yüklenmesi, Suriyelilerin Türkiye'ye uyumunu da zorlaştırmaktadır. Çünkü sayısal olarak belirli il ve merkezlerde toplanmaları, Türk vatandaşlarıyla olan iletişimi azaltmakta ve kendi aralarında daha kapalı bir sistemin kurulmasına neden olmaktadır. 2017 yılında Aydın'da, Efeler ve Söke ilçesinde 240 kişiyle yapılan bir araştırmada, katılımcıların yüzde 56,7'si Suriyelilerin savaştan dolayı mağduriyet yaşadığını düşünürken, yüzde 47,9'u Suriyelilere karşı olumlu düşünmediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların yüzde 54,2'si Suriyeli çocuklar için kullanılan finansmandan rahatsız olduğunu söylemiştir (Saçan, Cizdan ve Tabak, 2017). Bu durum, Suriyeli çocuk ve gençlerin okullaşmasında önemli bir engel oluşturma potansiyeline sahiptir. Eğitimden uzaklaşan okul çağındaki grup, yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamak için çalışma hayatına yönelecektir. Tüm bu sürecin sonucunda ortaya çıkacak kayıt dışı istihdam ve çocuk işçiliği sorunları, eğitim finansmanından çok daha büyük sosyal ve ekonomik maliyetlere yol açmaktadır. Dolayısıyla, Suriyelilerin eğitim, beceri ve yetkinliklerinin yaşadıkları şehrin ihtiyaçlarına göre eşleştirilmesi ve buna göre bir yerleşim sisteminin kurulması gerekmektedir.

Bu şekilde, Suriyelilerin Türkiye'ye uyumu kolaylaşacağı gibi, yerel halkın da göçmenlere yönelik algısı olumlu bir yaklaşım kazanacaktır.

Suriyeli gençlerin yaşadıkları illere bakıldığında, yoğun olarak bulundukları illerden İstanbul, Bursa ve İzmir birinci kademe gelişmiş, Adana ve Konya illerinin ikinci kademe gelişmiş, Gaziantep ve Mersin'in ise üçüncü kademe gelişmiş iller kategorisinde olduğu görülmektedir. Yoğun bir Suriyeli genç nüfusunun yaşadığı Hatay gelişmişlik kademesinde dördüncü sırada yer alırken, Kilis beşinci kademededir, Şanlıurfa en az gelişmiş kademe olan altıncı kademededir bulunmaktadır. Zaten sosyoekonomik göstergeler açısından diğer illere göre zayıf olan Hatay, Kilis ve Şanlıurfa'nın Suriyelilerin göç dalgasıyla birlikte ekonomik ve sosyal sorunları derinleşmiştir. Bu sorunların çözümü, diğer şehirlerle sorumluk paylaşımı ve özellikle bu üç şehrin ihtiyaç duyduğu işkollarında Suriyeli gençlerin istihdam edilmesiyle mümkün olabilir.

3.4. Medeni Durum

Medeni durum, toplumun hem bugünün hem de yarının nasıl şekilleneceğini göstermesi bakımından önemli bir veridir. Evlilik oranının düşmesi, doğurganlık oranını düşürdüğü gibi gelecekte toplumun yaşlanacağını, bağımlılık oranının yükseleceğini, sosyal koruma harcamalarının artacağını, ekonomik üretim sürecine katılacak gençlerin sayısının azalacağını da işaret etmektedir. Türkiye'deki 15-29 yaş aralığındaki Suriyelilerin medeni durumları ise, bu verilerin yanı sıra olası toplumsal sorunları da göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Tablo 4'de Suriyeli gençlerin medeni durumlarına göre dağılımı gösterilmiştir. Buna göre 15-29 yaş aralığındaki Suriyeli gençlerin 374.796'sı evli iken, bekâr olan 802.839 Suriyeli vardır. 1.184.333 Suriyeli gencin yüzde 67'si bekârdır. Bu durum, Suriyelilerin Türkiye'de kalma sürelerinin artmasıyla birlikte gelecek yıllarda Türk-Suriyeli ailelerin kurulma olasılığını arttırmaktadır. Aile birleşmeleriyle iki millet arasında kültürel bir çeşitlilik ve yakınlık kurulacağı gibi, oluşabilecek bazı riskler ve yaşanabilecek sorunlar da göz ardı edilmemelidir.

Bu sorunların başında, 18 yaş altındaki çocukların erken evlilik adı altındaki doğru olmayan ve kabul edilemez ilişki biçimine maruz kalması gelmektedir. 15-18 yaş arasındaki çocukların okula gitmemesi veya herhangi bir öğrenim programına katılmaması yalnızca kendileri için bir kayıp değil, Türkiye toplumu için de risk oluşturmaktadır. Bu gruptaki özellikle kız çocuklarının eğitime katılıp katılmadığı takip edilmelidir. Aileler, geleneksel yaşam kodlarının yanı sıra, ekonomik şartlardan dolayı da kız çocuklarının evlilik olarak adlandırdıkları ilişkilerini kabul etmektedir. Suriyeli kadınlarla yapılan nitel bir araştırmada, erken yaşta yapılan evlilik oranının yüksek olduğu, çocuk doğurmadıkları takdirde çok eşlilikle karşılaştıklarını, bu nedenle de çocuk sahibi olma eğilimine yol açtığı ifade edilmiştir. Ayrıca, aile ve toplumdan gelen erkek çocuk doğurma baskısı, doğurganlığın artmasına neden olmaktadır (Karakaya, Coşkun, Özerdoğan ve Yakıt, 2017). Ancak ailede çocuk sayısının artması, daha fazla gelir ihtiyacını da beraberinde getirmektedir. Bu noktada, aile sosyal yardımlarla desteklenerek sorunun maddi boyutuna çözüm getirilebilir. Bu noktada, Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ortaklığında yürütülen Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY) ile Suriyeli çocuk ve gençlerin okula erişimi ve eğitim alması amaçlanmıştır. 2017 yılının Haziran ayında başlayan ve 15 ilde yaklaşık 44.000 Suriyeli öğrencinin yararlandığı bu program, özellikle kız çocuklarının eğitimde kalarak birey olma sürecini desteklemektedir (UNICEF, 2018). Bu şekilde “çocuk gelinler” ifadesiyle kavramsallaşan, gerçek manada bir insan hakkı ihlâli olan kız çocuklarına “eş, anne” rolünün verilmesi önlenmeye çalışılmaktadır.

Tablo 4. 15-29 Yaş Grubundaki Suriyeli Gençlerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

Medeni Durum	Kişi Sayısı
Bekar	802.839
Evli	374.796
Eşi vefat etmiş	3.799
Birlikte yaşıyor	2.165
Boşanmış	571
Ayrı yaşıyor	112
Bilinmiyor	51

Kaynak: GİGM, 2018.

Bu sorunun yanı sıra, Türk vatandaşlarının mevcut durumda karşılaştığı ve gelecek yıllarda sorun olma riskini taşıyan mesele, çokeşliliktir. Suriye’de erken yaşta evlilik normal kabul edilirken, çokeşlilik de yaygındır (AFAD, 2014). Suriyelilerin geleneksel özelliklerinden dolayı çokeşliliğe yatkın olmaları, Türkiye’deki Suriyelilerin yaşama sürecinde yerel halktan en çok tepki alan konuların başında gelmektedir. Türkiye’de çok eşlilik yasak olmasına rağmen, toplumda “ikinci eş” olarak bilinen bu ilişkilerin Suriyelilerin gelişinden sonra arttığı ileri sürülmektedir. Hatay, Kilis ve Şanlıurfa’da “Suriyeli gelin” sorunu, aile bütünlüğünü tehdit ettiği ve yerel halkın Suriyelilere, özellikle de Suriyeli kadınlara karşı olumsuz bir algıya yol açtığı belirtilmektedir (Orhan ve Şenyücel, 2015). 15-29 yaş grubundaki 15-18 yaş aralığındaki kız çocukları mutlaka eğitim sürecine dahil edilmeli, 18 yaş üstündeki kadınların ise sosyoekonomik özelliklerinin güçlendirilmesi için eğitim, öğrenim veya çalışma hayatına katılmaları teşvik edilmelidir. Ancak bu şekilde, derinleşerek ilerleyen “Suriyeli gelin” sorununa çözüm bulunabilir. Kısa vadede çözüm için ise, Suriyeli kadınlara yönelen nefretin yerine Suriyeli kadınların sosyoekonomik kırılganlığını ve muhtaçlık durumunu istismar eden kişilerin cezalandırılması önerilebilir. Ancak tek başına ceza yöntemi etkili olmadığından dolayı, sorunun kalıcı bir çözüme kavuşması için mutlaka Suriyeli kadınların güçlendirilmesi, sosyal ve ekonomik açıdan kendine yeterli hale gelebilmesi elzemdir.

Diğer yandan, 15-29 yaş aralığındaki Suriyeli gençler cinsiyet, eğitim durumu, çalışma ve meslek bilgileri, aile kompozisyonu ve yaşadığı hane özelliklerine göre sınıflandırılmalıdır. 15-18 yaş grubundaki Suriyeli bireylere sunulacak hizmetler ve verilecek desteklerde, bu sınıflandırmaya göre hareket edilmesi, birçok kız çocuğunu yaşlarının kaldıramayacağı “erken annelik ve erken eş” rollerinden kurtaracaktır. Ancak, Türkiye’de Suriyeli ailelerin kız çocuklarının evliliğine olumlu veya zorunlu bakış açısı, kız çocuklarının eğitimden ziyade evlilik sürecine girmesine yol açmaktadır (Sirin ve Sirin, 2015). GİGM, MEB, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Kızılay, AFAD, STK ve yerel yönetimlerin bu bilgilere göre hizmet arzını gerçekleştirmeleri, istenilen olumlu etkinin alanını genişletecek ve düzeyini yükseltecektir.

Sonuç ve Öneriler

Hali hazırda nüfusunun yaklaşık yarısı genç (15-29) nüfustan oluşan Türkiye’de, Suriyelilerin gelişimiyle birlikte genç nüfus oranı artmıştır. Türkiye’de bulunan Suriyeli nüfusun yüzde 32’sini 15-29 yaş aralığındaki gençler oluşturmaktadır. Yaş grubunda erkeklerin sayısı (671.942) kadınların sayısından (498.680) daha fazladır. Türkiye’de kalıcı ya da geçici kalmalarından bağımsız olarak bu yaş grubunun mutlaka eğitim, beceri, öğrenim, meslek, vb. aktif üretim sürecine dahil edilmesi gerekmektedir. Yaş aralıklarına göre incelendiğinde ise, en fazla genç 20-24 yaş aralığında bulunmaktadır (463.533). Bu yaş aralığının yükseköğrenime geçiş ya da mesleğe başlama yaşı olduğu dikkate alındığında, genç göçmenlerin mevcut sosyoekonomik özellikleri dikkate alınarak eğitim, öğrenim ya da iş yaşamına dahil edilmeleri önemlidir.

Eğitim düzeyi düşük, mesleki becerisi olmayanların ise talepleri ve yaşadıkları şehrin beklentileri eşleştirilerek aktif üretim sürecine katılmaları sağlanmalıdır.

Suriyeli gençlerin eğitim durumu incelendiğinde ise, ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim (lise) mezuniyetinin öne çıktığı görülmektedir. Ancak, hiç okuma yazma bilmeyen 313.627 Suriyeli gencin olması hem Suriyelilerin sosyal içirme süreci için hem de Türkiye ekonomisi için risk oluşturmaktadır. Bu kapsamda, tüm gençleri kapsayacak şekilde dil eğitimi verilmesinin yanı sıra hiç okuma yazma bilmeyen gençler için ilave program/desteklere ihtiyaç vardır. Hizmet sektörünün geliştiği Türkiye’de, kısa dönemli eğitim/öğrenim programlarıyla bu sektörde ihtiyaç duyulan işgücü yetiştirilebilir. Ayrıca, hayat boyu öğrenme kapsamında meslek öğrenmenin yanı sıra uzun süreli eğitim programlarından faydalanabilir. Yabancı dil eğitimi, programlama, sosyal medya eğitimi, vb. daha uzun süre gerektiren eğitim faaliyetleri, Suriyeli gençlere yönelik önemli bir beşeri sermaye yatırımdır. Üstelik bu programlar, yalnızca Suriyeliler için değil tüm yabancılar için de geçerli olmalı, Türkiye’de kalıcı olup olmasına bakılmaksızın, en az 1 yıl Türkiye’de yaşayacak olan yabancıların yönlendirileceği sistemde kurgulanmalıdır.

Diğer yandan, uluslararasılaşmayı hedef olarak belirleyen üniversiteler için Suriyeli gençler önemli bir potansiyeldir. Ortaöğretimden yükseköğretime geçişte, Türkiye eğitim sisteminin gerekliliklerini yerine getirebilmek için desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Bu destek yalnızca ortaöğretimden yükseköğretime geçişle sınırlı kalmamalı, ayrıca yükseköğretimde de Suriyeli gençlerin ihtiyaç duyduğu konularda rehberlik edilmelidir. Yabancı öğrenciler, herhangi bir sorun yaşadıklarında öncelikle üniversitelerin uluslararası öğrenci ofislerine gitmektedirler. Bu ofislerin, yabancı öğrencilerin talep ve şikayetlerine çözüm bulabilecek nitelikte olması gerekmektedir. Örneğin, travmatik süreçlere şahit olan Suriye, Irak, Afganistan, Filistin, vb. uyruklu öğrencilerin sosyoekonomik özelliklerinin yanı sıra psikolojik durumları da dikkate alınarak iletişim kurulmalı, bir sorunla karşılaştığında yabancı öğrenci kendini çaresiz hissetmemelidir. Eğitim programlarında geçici / kalıcı ayrımı yapılmaksızın, Suriyeli çocuk ve gençlerin sosyoekonomik özelliklerine göre eğitime / öğrenime katılması gerekmektedir. Aksi takdirde, sürekli gideceklerini varsayarak bu programları ertelemek, atıl ve niteliği düşük göçmen gençlerin yoksulluk, bağımlılık ve atalet sürecine girmesini kolaylaştıracaktır.

Türkiye’deki Suriyeli gençlerin barınmasında ise tercih edilen ilk şehrin İstanbul olduğu görülmektedir. Metropol şehir olan İstanbul’da, ekonomik gelir elde etmek için iş imkânlarının diğer illere göre daha fazla olduğu algısı, Suriyeli gençleri İstanbul’a yönlendirmiş olabilir. İstanbul’u takip eden Hatay, Şanlıurfa, Gaziantep ve Mersin ise, Türkiye’deki genç Suriyelilerin tercih ettiği diğer şehirlerdir. Suriye’ye yakınlık, dil bariyerinin diğer illere göre daha esnek olması, kültürel yakınlık ve akraba ilişkiler, bu illeri Suriyeliler için cazip kılmaktadır. Ancak, Suriyeli gençlerin sayısının yüksek olduğu Kilis sosyoekonomik gelişmişlik sıralamasında 63. sırada iken, Şanlıurfa 73. sıradadır. Bu iller, sosyal ve ekonomik gelişmiş düzeyinde olmadığı için Suriyeli gençlerin istihdam sürecine dahil olmaması, şehir ekonomileri için bir maliyet oluşturmaktadır. Dolayısıyla, Suriyeli gençlerin şehirlerde iskânının şehrin beklenti ve talepleri doğrultusunda yönlendirilmesi gerekmektedir.

15-29 yaş aralığındaki Suriyeli gençlerin cinsiyet, yaş, eğitim ve barınma değişkenlerinde sahip olduğu veri seti Türkiye ekonomisini etkileyeceği gibi, bu gençlerin medeni durumları da ülkenin sosyal yapısının geleceğini belirleme potansiyeline sahiptir. Bu yaş aralığında 802.839 bekar Suriyeli genç bulunmaktadır. Türkiye’deki kalış süreleri ve gelecek beklentileri dikkate alındığında, iki toplum arasında aile birleşmeleri olasılığı yüksektir. Ancak, asıl sorun Suriyelilerin aile kurarken meşru saydıkları çokeşliliğin Türkiye’deki aile yapısına vereceği olası zarardır. Özellikle Hatay, Kilis, Gaziantep ve Şanlıurfa’da kültürel yakınlık ve dil sorununun olmayışı, bu illerde çokeşlilik sorununun büyümesine de yol açacaktır. Bu konuda, 15-29 yaş aralığındaki Suriyeli kadınlara yönelik eğitim ve istihdam programları daha fazla

önem kazanmaktadır. Gelir açısından kimseye bağımlı olmayacak kadınlar, sosyal ve ekonomik koruma için mecbur bırakılacakları çokeşlilik sorununun bir parçası olmayacaklardır.

Çalışmanın öznesi olan Suriyeli gençler için ifade edilen bu öneriler, Türkiye'nin göç ülkesi olmasından dolayı Türkiye'de yaşam kurmak isteyen tüm yabancı gençler için de geçerlidir. Ülkenin siyasi ve ekonomik alanlarda gücünü arttıracak, uluslararasılaşmaya katkı sağlayacak, farklı sektörlerde ihtiyaç duyulan yabancı işgücünün nitelikli olmasını sağlayacak, insani diplomaside prestij kazandıracak göçmenlere yönelik politikalar, göçü maliyet olmaktan çıkararak ekonomik ve sosyal faydaya dönüştürecektir. Genç nüfusun taşıdığı potansiyel dikkate alındığında, yabancı gençlerin Türkiye'ye olan ilgisinin mutlaka karşılıklı bir kazanıma dönüştürülmesi gerekmektedir. Kısa vadeli çözümlerle şekillenecek göç politikaları, kalıcı bir çözüm üretmekte yetersiz kalacaktır.

Kaynakça

- Altıntaş, M. E. (2018). DKAB öğretmenlerine göre Suriyeli çocukların devlet okullarında karşılaştıkları sorunlar (Nitel bir araştırma). *Dini Araştırmalar Dergisi*, 18 (2), 469-499.
- Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (2014). *Türkiye'deki Suriyeli kadınlar*. [https://www.afad.gov.tr/upload/Node/17934/xfiles/turkiye_deki-suriyeli-kadınlar_-2014_2_.pdf] (11.03.2019).
- Bingöl, A. S. (2006). *Almanya ve Hollanda'da Türk göçmen işçi çocuklarına dönük eğitim politikaları ve uygulamaları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Buz, S. (2008). Türkiye'deki sığınmacıların sosyal profili. *Polis Bilimleri Dergisi*, 10 (4), 1-14.
- Büyükkız, K. K., Çangal, Ö. (2016). Suriyeli misafir öğrencilere Türkçe öğretimi projesi üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(3), 1414-1430.
- İnsani Gelişme Vakfı (İNGEV). (2018). Capacity Building in Support of Young Refugees in Metropolitans. [http://ingev.org/wp-content/uploads/2016/05/Capacity-building-in-support-of-Young-Refugees-in-Metropolitans.pdf] (11.06.2019).
- Çoban, B. (2018). Türkiye'de işsizlik profili bağlamında Suriyeli gençlerin İstanbul işgücü piyasasına katılım sorunları. *Çalışma ve Toplum*, 1, 193-216.
- Doğan, B., Ateş, A. (2018). MEB'e bağlı okullarda öğrenim gören Suriyeli öğrencilere yönelik verilen Türkçe dersinin öğretmenler tarafından değerlendirilmesi (Malatya örneği). *Çocuk, Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 1 (1), 105-124.
- Ferris, E., Winthrop, R. (2011). Paper commissioned for the EFA Global Monitoring Report 2011, The hidden crisis: Armed conflict and education. [https://www.brookings.edu/wpcontent/uploads/2016/06/2011_02_idp_unesco_ferrise.pdf] (22.04.2019).
- Gençler, A. (2005). Avrupa Birliğinin göç politikası. [Sosyal Siyaset Konferansları, Prof. Dr. Turan Yazgan'a Armağan Özel Sayısı 49]. *İktisat Fakültesi Yayın*, 4566 (582), 173-198.
- Gibson, M., Hidalgo, M. A., (2009). Bridges to Success in High School for Migrant Youth, *Teachers College Record*. 111(3). 683-711.
- Gürbüz, S., Şahin, F. (2014). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Seçkin Yayınları.
- Karaağaç, F. C., Güvenç, H. (2019). Resmi ilkokullara devam eden Suriyeli mülteci öğrencilerin eğitim sorunları. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11 (18), 530-568.
- Karakaya, E., Coşkun, A. M., Özerdoğan, N., Yakıt, E. (2017). Suriyeli mülteci kadınların doğurganlık özellikleri ve etkileyen faktörler: Kalitatif bir çalışma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (48), 417-428.

- MacKay, T., Tavares, T., (2005). *Building hope: Appropriate programming for adolescent and young adults Newcomers of war-affected backgrounds and manitoba schools: Apreliminary report for consultation and discussion*.
[<https://digitalcollection.gov.mb.ca/awweb/pdfopener?smd=1&did=12483&md=1>]
(03.05.2019).
- MEB, Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı. (2018). *Geçici koruma kapsamı altındaki öğrencilerin eğitim hizmetleri*. [PowerPoint Slayt].
[https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_10/23093037_22-Ekim_-2018__Yinternet_BYlteni.pdf] (17.05.2019).
- Münz, R. (2008). *Migration, labor markets, and integration of migrants: An overview for Europe*. Social Protection and Labor-The World Bank,
0807.<https://www.econstor.eu/bitstream/10419/47671/1/66317726X.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Nicolai, S. (2003). *Education in Emergencies*. London: Save The Children.
[http://s3.amazonaws.com/ineeassets/resources/doc_1_50_EducationEmertoolkit.pdf]
(08.04.2019).
- Özdemir, D. (2017). Sosyal kategorilemenin gayri-insanileştirme üzerine etkisi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Özgür, E. (2012). Genişleyen Avrupa Birliği'nin Göçmen İkilemi ve Yaşlanan İşgücü. *Öneri*. 10 (38). 73-85.
- Pigozzi, M. J. (1999). *Education in emergencies and for reconstruction: A developmental approach*. New York: United Nations Children's Fund Working Paper Series.
- Rossiter, M., Hatami, S., Ripley, D., Rossiter, K. R. (2015). Immigrant and refugee youth settlement experiences: "A new kind of war". *International Journal of Child, Youth and Family Studies*. 6 (4.1), 746-770.
- Saçan, S., Cizdan, G., Tabak, H. D. (2017). Aydın halkının Suriyeli göçmenlere yönelik bakış açısının incelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 28-38.
- Sinclair, M. (2007). *Education in emergencies: Commonwealth education partnerships 2007*. Nexus Strategic Partnerships, 52-56.
- Sirin, S. R. ve Sirin, L. R. (2015). *The educational and mental health needs of Syrian refugee children*. Washington DC: Migration Policy Institute.
- UNICEF, (2018). *Turkey 2018 Humanitarian Situation Report*.
[<https://www.unicef.org/turkey/media/7446/file/Suriye%20Krizi%20Ayl%C4%B1k%20%C4%B0nsani%20Durum%20Raporu%20OCAK%202018.pdf>] (05.04.2019).
- Ünal, S. (2014). Türkiye'nin beklenmedik konukları: 'Öteki' bağlamında yabancı göçmen ve mülteci deneyimi. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 6 (3), 65-89.
- Orhan, O., Gündoğar, Ş. Ş., (2015). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Raporu, No: 195. [http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf] (18.03.2019).
- Polat, Ç. F., Kaya, E. (2017). Bir ötekileştirme pratiği: Türkiye'de yaşayan Suriyelilere yönelik tutumlar. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü e-Dergi*, 1(1), 38-48.
- Yardım, M. (2017). Aşırı sağ ve çokkültürlük: Avrupa'da ötekileştirilen "göçmenler". *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquires)*, 12(2), 217-234.
- Yavuz, Ö., Mızrak, S. (2016). Acil durumlarda okul çağındaki çocukların eğitimi: Türkiye'deki Suriyeli mülteciler örneği. *Göç Dergisi*, 3(2), 175-199.